

Nader onderzoek Wet natuurbescherming

Woningcorporatie Domijn,
Varvik-Diekman, Enschede

Eelerwoude

Op weg naar 100% natuurinclusief >

Opdrachtgever:
Woningcorporatie Domijn
M. Benus
Hoge Bothofstraat 39
7514 ZA Enschede

Opdrachtnemer:
Eelerwoude
[Onze vestigingen](#)
088-1471100
info@eelerwoude.nl
www.eelerwoude.nl

Projectgegevens:
Projectnummer: 203143
Datum: 10-11-2022
Projectleider: N. Otten
Opgesteld: C. Oldenburger en N. Otten
Gecontroleerd: T. Asbreuk
Status: Definitief
Versie: 2

© 2022 Eelerwoude

Onderzoek van Eelerwoude voldoet aan de eisen die het Ministerie van Economische zaken stelt. Eelerwoude is lid van het Netwerk Groene Bureaus. Het Netwerk werkt aan de kwaliteit van advisering gericht op natuur, landschap, water, milieu en ruimte. Het Netwerk heeft een gedragscode die opdrachtgevers en andere belanghebbende een basis biedt om de leden aan te spreken op de kwaliteit van hun werk.

Dit onderzoek is op zorgvuldige wijze uitgevoerd, conform de geldende wet- en regelgeving ten aanzien van flora en fauna. Desondanks zal nooit een 100% volledig beeld van de aanwezige flora en fauna gegeven kunnen worden. Natuur is dynamisch, situaties kunnen veranderen. Dit rapport is enkelzijdig opgemaakt.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
1.1	Aanleiding	4
2	Huidige situatie en ontwikkeling.....	5
2.1	Huidige situatie	5
2.2	Voorgenomen ontwikkeling	7
3	Natuurwetgeving	8
3.1	Inleiding	8
3.2	Bescherming van soorten	8
4	Methode	9
4.1	Inleiding	9
4.2	Bureauonderzoek	9
4.3	Veldonderzoek.....	9
5	Beschermde soorten	13
5.1	Inleiding	13
5.2	Vleermuizen.....	13
5.2.1	Voorkomen en functie	13
5.2.2	Effecten en ontheffing	17
5.2.3	Te nemen maatregelen.....	17
5.3	Vogels	18
5.3.1	Voorkomen en functie	18
5.3.2	Effecten en ontheffing	21
5.3.3	Te nemen maatregelen.....	21
5.4	Overige beschermde soorten	21
5.4.1	Voorkomen en functie	21
5.4.2	Effecten en ontheffing	22
6	Conclusie	23
6.1	Soortenbescherming	23
6.1.1	Varvik-Diekman Enschede	23
6.1.2	Algemeen	24
6.2	Ontheffing noodzakelijk	24
6.3	Uitvoerbaarheid van de plannen	24
6.4	Geldigheid onderzoek.....	25
7	Literatuur	26
	Bijlage 1 Wettelijk kader Natuurwetgeving	27

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Woningcorporatie Domijn is voornemens om tussen 2023 en 2027 een groot aantal woningen in de wijk Varvik-Diekman te slopen of te verduurzamen.

In verband met deze plannen is in het voorjaar van 2022 een scan uitgevoerd naar een aantal woningen welke door Domijn zijn aangedragen. Op basis van deze scan is bekeken of en op welke wijze deze gebouwen in potentie geschikt zijn voor beschermde soorten.

Uit deze scan kwam naar voren dat nader onderzoek naar huismus, gierzwaluw en vleermuizen noodzakelijk is. Nader, gericht veldonderzoek toont aan, dan wel sluit uit dat aanwezige woningen een functie hebben als verblijfplaats voor beschermde soorten. Duidelijk moet dan ook worden om welke soort(en) en aantallen het gaat en wat de eventuele functie van de gebouwen is voor deze soorten. Uit het onderzoek komt naar voren of de voorgenomen ontwikkelingen consequenties hebben voor de aanwezige beschermde natuurwaarden in het kader van de Wet natuurbescherming en welke vervolgstappen noodzakelijk zijn. Voorliggende rapportage gaat hier verder op in.

2 Huidige situatie en ontwikkeling

2.1 Huidige situatie

Het deelgebied Varvik-Diekman ligt in Enschede. Het betreft de sloop van 190 (duplex) woningen en verduurzaming van 80 woningen ingeklemd tussen de J. J. van Deinselaan, de Kuipersdijk, de Diekmanstraat en de Meester Henri Viottastraat (afbeelding 1). Dit is een relatief dichtbevolkte wijk. Binnen deze wijk blijft het groen beperkt tot de tuinen van de bewoners en een intensief beheerd grasveldje met een speeltuin en enkele bomen. Dit zijn rijtjeswoningen. In sommige gevallen zijn de woningen opgedeeld tussen een boven- en een benedenwoningen, het zijn echter hoofdzakelijk reguliere eengezinswoningen. Een aantal van deze woningen heeft een pannen zadeldak, het merendeel heeft echter een plat dak. Tevens hebben deze woningen een spouwmuur.

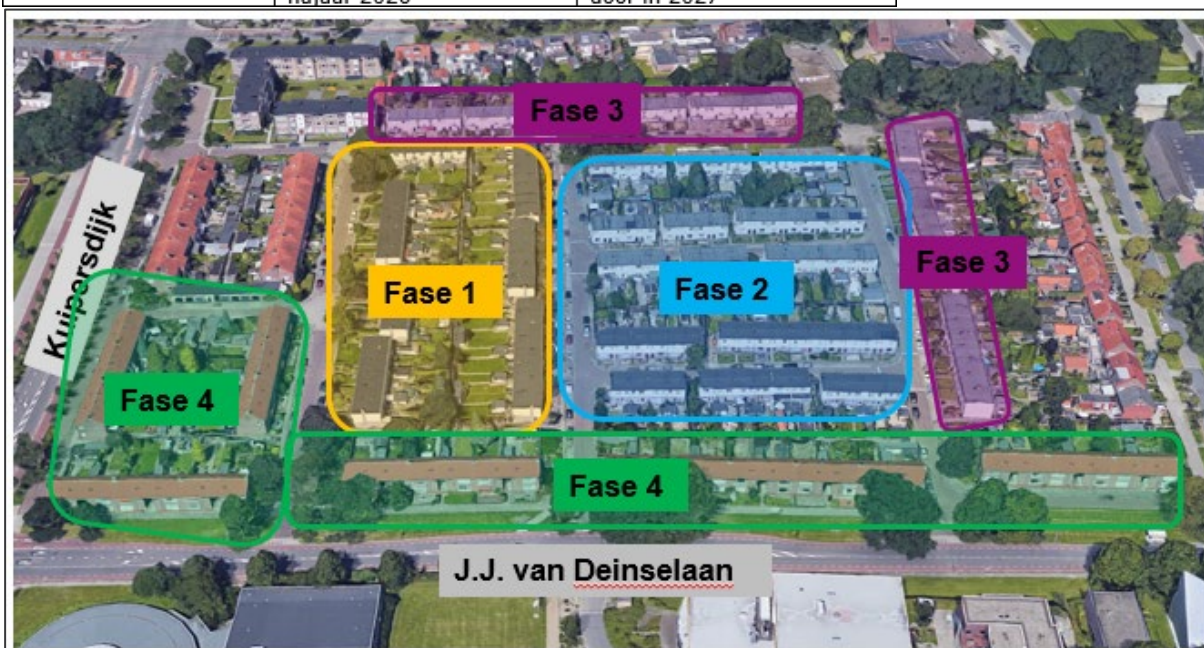
Afbeelding 1: Overzichtskaart onderzochte woningen Varkik-Diekman Enschede (ESRI, 2022).

2.2 Voorgenomen ontwikkeling

Het deelgebied Varvik-Diekman is opgedeeld in vier fases (afbeelding 2). Fase 1-3 staan gepland om gesloopt te worden tussen het najaar van 2023 en het voorjaar van 2026 (tabel 1). Op dezelfde locatie zal nieuwbouw worden gerealiseerd. Verduurzaming van deze woningen is geen haalbare optie, waardoor sloop noodzakelijk is. Een aantal van de woningen in deelgebied Varvik-Diekman Enschede worden wel verduurzaamd (fase 4). De start van deze verduurzaming staat gepland voor 2026. Bij deze verduurzaming zal waarschijnlijk glasvervanging, spouwmuurisolatie en dakisolatie worden toegepast.

Tabel 1: Sloop en verduurzaming in vier fases in het deelgebied Varvik-Diekman in Enschede.

Fase	Start sloop	Start nieuwbouw
Fase 1 Sloop	Najaar 2023	Begin 2024
Fase 2 Sloop	Najaar 2024	Begin 2025
Fase 3 Sloop	Najaar 2025	Begin 2026
Fase 4 Verduurzaming	Start verduurzaming najaar 2026	De werkzaamheden lopen door in 2027

Afbeelding 2. Verdeling van de vier fases binnen het deelgebied Varvik-Diekman.

3 Natuurwetgeving

3.1 Inleiding

De Wet natuurbescherming bestaat uit drie onderdelen: de bescherming van soorten, de bescherming van gebieden en de bescherming van houtopstanden. De kern van het natuurbeleid wordt gevormd door het Natuurnetwerk Nederland, dat een samenhangend netwerk vormt van natuurgebieden. De provincies zijn het bevoegd gezag. Alleen in een aantal situaties, zoals bij ruimtelijke ingrepen waarmee grote nationale belangen zijn gemoeid, is het Rijk het bevoegd gezag. In dit hoofdstuk wordt kort ingegaan op de relevante wetgeving en het natuurbeleid voor het plangebied; de Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming.

3.2 Bescherming van soorten

Het uitgangspunt bij het onderdeel soortenbescherming is dat geen schade mag worden gedaan aan beschermde dieren of planten, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan. De wet kent een drietal beschermingsregimes; beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn, beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn en beschermingsregime “andere soorten”. Daarnaast zijn landelijk van een aantal vogelsoorten de nesten jaarrond beschermd. Elk beschermingsregime heeft zijn eigen verbodsbepalingen.

Voor ieder ruimtelijk plan is het verplicht om te toetsen of deze leiden tot overtreding van de betreffende verbodsbepalingen. Wanneer sprake is van een overtreding dient onderzocht te worden of een vrijstelling geldt. Indien geen vrijstelling geldt, kan het aanvragen van een ontheffing noodzakelijk zijn. Bijlage 1 gaat verder in op het wettelijk kader bij toetsing aan de Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming.

Gevolgen plangebied

De Wet natuurbescherming is een nationale wet. Indien negatieve effecten worden verwacht door activiteiten of ontwikkelingen is een toetsing aan de wet Natuurbescherming noodzakelijk. In hoofdstuk 5 wordt verder ingegaan op de aanwezigheid van beschermde soorten en welke effecten de voorgenomen ontwikkeling heeft op deze soorten.

4 Methode

4.1 Inleiding

De aanwezige natuurwaarden zijn in beeld gebracht op basis van een verkenning van bestaande inventarisatiegegevens en gericht onderzoek naar vleermuizen, huismus en gierzwaluw.

4.2 Bureauonderzoek

Voor het bureauonderzoek is gebruikgemaakt van landelijke, provinciale en indien beschikbaar regionale verspreidingsinformatie:

- NDFF (Nationale Databank Flora en Fauna) (NDFF, 2022).
- De flora- en faunadatabase van Eelerwoude is eveneens geraadpleegd. Eelerwoude heeft meerdere onderzoeken in de nabije omgeving uitgevoerd. De data van deze onderzoeken zijn opgeslagen in deze database. Zie de literatuurlijst voor een totale lijst van de geraadpleegde bronnen.

4.3 Veldonderzoek

Op basis van aantal veldbezoeken is het plangebied onderzocht op de aanwezigheid van verblijfplaatsen en de functionele leefomgeving van vleermuizen, huismus en gierzwaluw. De onderzoeken zijn uitgevoerd door C. Oldenburger van Eelerwoude, en diverse ecologisch deskundigen van Teia Advies. Betreffende personen zijn ecologisch deskundigen (zie kader – ecologisch deskundige). In tabel 2 is de onderzoekdata weergegeven, deze veldbezoeken zijn opgesplitst op basis van de locatie. Hierbij zijn tevens de onderzoekers, starttijd en weersomstandigheden genoteerd.

Kader - Ecologisch deskundige

De veldmedewerkers van Eelerwoude beschikken over een uitgebreide ervaring met de betreffende soortgroepen en voldoen aan de criteria van 'ecologisch deskundige'. Met een ecologisch deskundige wordt bedoeld een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dienen te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO- dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO-niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Wet natuurbescherming, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk Gebied; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.

Tabel 2. Type onderzoek, datum, start- en eindtijd, onderzoeker(s) en de weersomstandigheden genoteerd per veldbezoek in deelgebied Varvik-Diekman Enschede.

Datum	Type onderzoek	Start - eindtijd	Onderzoeker	Weersomstandigheden	aantal onderzoekers
19-04-2022	Huismusonderzoek	10:10-10:40	C. Oldenburger	15 °C, droog, heldere hemel, windkracht 0 Bft	1
20-04-2022	Huismusonderzoek	09:40-10:10	C. Oldenburger	16 °C, droog, heldere hemel, windkracht 1 Bft	1
02-05-2022	Huismusonderzoek (aanvullend)	09:40-10:10	C. Oldenburger	13 °C, droog, heldere hemel, windkracht 0 Bft	1
24-05-2022	Vleermuisonderzoek kraamperiode	21:30-23:30	Teia advies	13 °C, droog, half bewolkt, windkracht 2 Bft	2
27-05-2022	Vleermuisonderzoek kraamperiode	22:35-00:40	Teia advies	12 °C, droog, half bewolkt, windkracht 3 Bft	2
03-06-2022	Gierzwaluwonderzoek	20:15-21:45	Teia advies	21 °C, droog, half bewolkt, windkracht 3 Bft	1
03-06-2022	Vleermuisonderzoek kraamperiode	21:45-23:45	Teia advies	18 °C, droog, licht bewolkt, windkracht 3 Bft	1
06-06-2022	Vleermuisonderzoek kraamperiode	21:45-23:45	Teia advies	13 °C, droog, betrokken, windkracht 3 Bft	2
12-06-2022	Vleermuisonderzoek kraamperiode	21:50-00:00	Teia advies	15 °C, droog, licht bewolkt, windkracht 1 Bft	1
19-06-2022	Vleermuisonderzoek kraamperiode	21:55-23:55	Teia advies	16 °C, droog, half bewolkt, windkracht 2 Bft	2
20-06-2022	Vleermuisonderzoek kraamperiode	03:10-05:10	Teia advies	12 °C, droog, zwaar bewolkt, windkracht 1 Bft	2
24-06-2022	Vleermuisonderzoek kraamperiode	22:00-00:00	Teia advies	22 °C, droog, half bewolkt, windkracht 2 Bft	1
24-06-2022	Vleermuisonderzoek kraamperiode	22:00-00:00	Teia advies	22 °C, droog, half bewolkt, windkracht 2 Bft	2
26-06-2022	Gierzwaluwonderzoek	21:30-22:30	Teia advies	20 °C, droog, betrokken, windkracht 1 Bft	2
26-06-2022	Vleermuisonderzoek kraamperiode	22:00-00:00	Teia advies	19 °C, droog, zwaar bewolkt, windkracht 1 Bft	2

27-06-2022	Vleermuisonderzoek kraamperiode	22:00-00:00	Teia advies	17 °C, droog, heldere hemel, windkracht 2 Bft	2
28-06-2022	Vleermuisonderzoek kraamperiode	03:15-05:15	Teia advies	12 °C, droog, heldere hemel, windkracht 1 Bft	2
03-07-2022	Vleermuisonderzoek kraamperiode	22:00-00:00	Teia advies	17 °C, droog, half bewolkt, windkracht 2 Bft	2
10-07-2022	Gierzwaluwonderzoek	20:20-22:20	Teia advies	20 °C, droog, betrokken, windkracht 1 Bft	1
15-07-2022	Vleermuisonderzoek kraamperiode	21:45-00:00	Teia advies	19 °C, droog, zwaar bewolkt, windkracht 2 Bft	1
25-08-2022	Vleermuisonderzoek baltsperiode	22:00-00:05	Teia advies	26 °C, droog, half bewolkt, windkracht 0 Bft	1
16-09-2022	Vleermuisonderzoek baltsperiode	00:15-02:17	Teia advies	12 °C, motregen, half bewolkt, windkracht 3 Bft	1

Vleermuizen

Bij de uitvoering van het vleermuisonderzoek is gewerkt conform het 'Protocol voor vleermuisinventarisaties' dat in januari 2021 is geactualiseerd door deskundigen van het Netwerk Groene Bureaus en de Zoogdiervereniging (Netwerk Groene Bureaus, 2021). Het protocol is daarmee aangepast naar de meest recente wetenschappelijke inzichten.

Het vleermuisonderzoek heeft zich gericht op het vaststellen van de soortensamenstelling, de aantallen, de gebruiksfunctie van het gebied en het vaststellen van verblijfplaatsen (kraamverblijven, winterverblijfplaatsen, zomerverblijven, etc.), vliegroutes en foerageergebieden. Het onderzoek heeft zich geconcentreerd op de aanwezigheid van verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen en laatvlieger vanwege de geschiktheid van het type bebouwing voor deze soorten. Uiteraard is tijdens de veldbezoeken ook aandacht besteed aan eventuele andere beschermde vleermuissoorten binnen de plangebieden. Tijdens het vleermuisonderzoek is gebruik gemaakt van een batlogger M, batdetector Pettersson D240X in combinatie met een EchoMeter Touch of een Pettersson D100.

Op elke locatie zijn minstens vijf veldbezoeken uitgevoerd: drie in de kraamperiode en twee in de baltsperiode. Hierbij is geen massawinteronderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek is niet uitgevoerd in de wijk Varvik-Diekman vanwege de ongeschiktheid van deze woningen als massawinterverblijfplaats. Hiervoor worden vooral grote, massieve gebouwen gebruikt. Reguliere rijtjeswoningen vallen hier niet onder.

Het kraamonderzoek heeft zich gericht op de aanwezigheid van zomer- en/of kraamverblijfplaatsen van vleermuizen. Deze bezoeken hebben plaatsgevonden tijdens het uitvlieg- of invliegtijdstip van vleermuizen, respectievelijk rond zonsondergang en zonsopkomst. Het baltonderzoek heeft zich gericht op het vaststellen van balts-, paar-, en/of winterverblijfplaatsen van vleermuizen. Deze bezoeken hebben plaatsgevonden tijdens de baltsactiviteit van vleermuizen, na zonsondergang tot middernacht. Tijdens dit tijdstip is de meeste baltsactiviteit bij vleermuizen waar te nemen. De veldbezoeken hebben plaatsgevonden tijdens voor vleermuizen gunstige weersomstandigheden.

Vogels

Bij broedvogelinventarisaties van huismus en gierzwaluw wordt gewerkt volgens het Kennisdocument Huismus en Gierzwaluw (Bij12, 2022) (Bij12, 2017). Hierbij worden waarnemingen die op broedgevallen of een territorium duiden in verschillende inventarisatierondes genoteerd op kaart. Vervolgens wordt op basis van deze waarnemingen een kaart met territoria vastgesteld.

Huisumus

Het onderzoek naar huismus is uitgevoerd in drie bezoeken in de periode april – mei met één veldmedewerker (één onderzoek is aanvullend/extra geweest). De bezoeken hebben plaatsgevonden tijdens gunstige weersomstandigheden. Tijdens het bezoek is onder andere gelet op zingende mannetjes en nestindicatieve waarnemingen zoals nestbouw, transport voedsel en alarmroepen.

Gierzwaluw

Het gierzwaluwonderzoek is uitgevoerd in drie bezoeken met één veldmedewerker, waarvan minimaal 1 bezoek plaatsvond tussen 20 juni en 7 juli. Deze bezoeken hebben in een aantal situaties plaatsgevonden in de avond voorafgaand aan het vleermuisonderzoek en tijdens gunstige weersomstandigheden. Tijdens het onderzoek zijn bezette nesten geteld (in- en uitvliegende dieren). Tijdens dit tijdstip zoeken gierzwaluwen hun nesten op om te gaan slapen. Gedurende dit onderzoek worden tevens laagvliegende vogels genoteerd, met onderscheid tussen luidruchtige vluchten op huishoogte en bezoek van (waarschijnlijke) nestplaats.

Overige beschermde soorten

In en rond de plangebieden komen mogelijk nog een aantal andere beschermde soorten dan eerder beschreven voor. Voor een groot deel zal het gaan om algemeen voorkomende en vrijgestelde beschermde soorten, maar ook de aanwezigheid van een aantal beschermde (nachtactieve) soorten kan niet op voorhand worden uitgesloten. Hierbij dient gedacht te worden aan bijvoorbeeld egel en steenmarter. Het veldwerk naar de groep van overige soorten is uitgevoerd tijdens en/of na afloop van de veldbezoeken naar vleermuizen en vogels.

5 Beschermde soorten

5.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de tijdens het veldonderzoek waargenomen soorten, al dan niet aangevuld met gegevens uit de literatuur en andere informatiebronnen. Vervolgens worden eventuele effecten beschreven als gevolg van de voorgenomen ontwikkeling.

5.2 Vleermuizen

5.2.1 Voorkomen en functie

Aangetroffen soorten

Tijdens het vleermuisonderzoek zijn diverse soorten vleermuizen vastgesteld als gewone dwergvleermuis, laatvlieger en rosse vleermuis. Binnen het plangebied zijn alleen verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis waargenomen.

Gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis is in Nederland de meest algemene vleermuissoort. De soort wordt veelvuldig waargenomen in stedelijk gebied. (Kraam)kolonies zijn in Nederland vooral in gebouwen aangetroffen. Voorbeelden van verblijfplaatsen in gebouwen zijn ruimtes in spouwmuur en achter boeiboorden en gevelbetimmering. Gebouwen worden ook als winterverblijf gebruikt, waarbij (mogelijk) vergelijkbare plaatsen als in de zomer benut worden, mits deze vorstvrij zijn. Ze jagen hoofdzakelijk binnen en straal van 2-5 km van de verblijfplaats. Vliegroutes volgen zoveel mogelijk lijnvormige structuren en ze jagen in gesloten tot halfopen landschap.

Verblijfplaatsen

Tijdens het kraamonderzoek zijn binnen de begrenzingen van het plangebied diverse zomerverblijfplaatsen aangetroffen van deze soort. Daarnaast zijn gedurende het baltsonderzoek ook paar- en baltsverblijfplaatsen waargenomen. Per deelgebied hieronder wordt nader ingegaan op de locaties van de aangetroffen verblijfplaatsen.

Vleermuizen baltsen (ook wel sociale roep) in het najaar binnen een territorium om vrouwtjes te vinden en mee te lokken naar hun verblijfplaats om te paren. Zij vliegen daarbij op vaste routes, waarbij ze een zeer sterke binding met een bepaald gebouw(en) en/of beplanting hebben waar zich een paar- en/of baltslocatie bevindt. Baltsende mannetjes zijn dan ook een indicatie voor de aanwezigheid van een balts- en/of paarverblijfplaats. Mogelijk overwinteren deze mannetjes ook op deze locaties. Een locatie met een balts- en/of paarverblijfplaats kan dan ook aangemerkt worden als (vermoedelijke) winterverblijfplaats. Bij strenge vorst verhuizen ze echter vaak naar massawinterverblijfplaatsen, welke niet aanwezig zijn binnen het plangebied. Dit betreffen vrijwel altijd grote, massieve gebouwen met veel massa. Hierin verblijven soms honderden tot duizenden dieren gedurende de winter.

De exacte plekken van de balts- en/of paarplekken zijn niet altijd duidelijk, aangezien ze tijdens het baltsen zelden in- of uitvliegen. Wel is de locatie op woningniveau vaak duidelijk. Soms baltsen mannetjes rondom een geheel huizenblok zonder duidelijke voorkeur voor een bepaalde woning. Binnen een territorium kunnen de mannetjes verschillende verblijfplaatsen hebben. Deze verblijfplaatsen maken onderdeel uit van een netwerk en binnen dit netwerk verhuizen ze regelmatig tussen deze verblijven.

Kader -Vleermuisverblijfplaatsen

Onder de vleermuizen zijn gebouw bewonende en/of boom bewonende soorten aanwezig. Gewone dwergvleermuis en laatvlieger zijn hoofdzakelijk gebouw bewonend. Rosse vleermuis en watervleermuis zijn voornamelijk boom bewonende en gewone grootoorvleermuis, franjestaart en ruige dwergvleermuis bewonen zowel bomen als gebouwen. Voorbeelden van verblijfplaatsen in gebouwen zijn ruimtes in spouwmuren en achter boeiboorden en gevelbetimmering. Holten en spleten in bomen en ruimtes achter loszittend schors zijn voorbeelden van verblijfplaatsen in bomen.

Vanuit de verschillende functies van de verblijfplaats worden weer andere eisen gesteld aan bijvoorbeeld het klimaat, de toegankelijkheid en de expositie van het verblijf ten opzichte van de zon. Als kraamverblijfplaats worden meestal gebouwen en/of bomen uitgekozen waarbinnen een constant klimaat heerst. Bij gebouwen zijn dit voornamelijk woningen met een spouwmuur of een geïsoleerd dak. Sommige vleermuizen hebben aan een opening van 1-2 cm voldoende om naar binnen te kruipen. Bij bomen gaat het meestal om dikke, oude bomen met een dikke restwand.

Kader – Paarverblijfplaatsen

Definitie paar(verblijf)plaats in het vleermuisprotocol 2017: Een verblijfplaats of de omgeving daarvan, waar ten minste een baltsend mannetje of meerdere vleermuizen overdag verblijven en paren of komen zwermen. Welk gedrag is waar te nemen, is afhankelijk van de soort. Te herkennen aan zwermgedrag en/of baltsroepen. (Zwermen bij het invliegen komt bij meer verblijfsfuncties voor.)

Een samenhang van waarnemingen kunnen duidelijk maken wat de waarde van een locatie is. Fanatiek roepende mannetjes zijn een belangrijke indicatie voor een paarverblijfplaats in het gebied. Maar wanneer is de roep nou een indicatie voor een paarverblijfplaats of wanneer is het gewoon een sociaal geluid? Om zeker te kunnen aangeven dat het om een baltsroep gaat voor het vaststellen van een paarverblijfplaats moet er gekeken worden naar verschillende factoren:

- aantal roepen; wanneer een vleermuis <5 roept, gaat het om een sociale roep. Wanneer de roep in lange series met regelmatige intervallen > 10 keer wordt uitgestoten gaat het om een baltsroep;
- vliegstyl; baltsactiviteiten gaan gepaard met vleugelslagen welke onderbroken worden met een glijdende vlucht;
- valse landingen; baltsende mannetjes worden vaak herhaaldelijk aanvliegend waargenomen bij bepaalde plaatsen op de muur, dit vaak in de hoeken van een gebouw of onder uitstekende delen van de wand;
- aantal uren na en voor zonsondergang en -opgang; baltsactiviteiten worden opgebouwd tot 4 uur na zonsondergang (met een piek in het 4e uur) en 4 uur voor zonsopkomst (piek op het 3e uur), om middernacht nemen de baltsactiviteiten iets af;
- tijd van het jaar; van juli tot augustus is er weinig baltsactiviteit in de eerste uren na zonsondergang, van augustus t/m oktober beginnen de baltsactiviteiten steeds vroeger op de avond;
- temperatuur en weersomstandigheden; bij hogere temperatuur in de avond zijn er meer baltsactiviteiten, bij heftige regen zijn er geen baltsactiviteiten aanwezig, andere weersomstandigheden hebben geen invloed op de baltsactiviteiten.

Voordeel van het inventariseren tijdens de baltspiek is dat er makkelijk vastgesteld kan worden wat de territoriumgrenzen van het mannetje zijn, deze kunnen voor gewone dwergvleermuis circa 1,2 tot 10 ha groot zijn. Met deze gegevens kan de dichtheid van de paarplaatsen bepaald worden. Daarnaast is er een voordeel dat ook de aangrenzende gebieden makkelijk beoordeeld kunnen worden en of deze binnen het territorium vallen. Informatie over het territorium is belangrijk wanneer er in het plangebied een paarverblijfplaats wordt aangetroffen. Aan de hand van de informatie over de territoria in de omgeving kan aangegeven worden of er voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig zijn. Want ook in de paartijd verhuizen mannetjes regelmatig binnen hun territorium.

Foerageergebieden en vliegroutes

De plangebieden worden allen, vaak korstonding door de gewone dwergvleermuis en andere soorten gebruikt door diverse foeragerende en langsvliegende individuen. Er is geen sprake van belangrijke foerageergebieden of vliegroutes die essentieel onderdeel uitmaken van het leefgebied. In het plangebied en omgeving is slechts weinig groen of water aanwezig. De foeragerende dieren betroffen altijd kleine aantallen (<5) vlak na of voor net uit- invliegtijdstip. De dieren vertrokken hierbij of waren afkomstig vanuit het buitengebied van Enschede,

Binnen het plangebied zijn slechts zeer kleine aantallen aan verblijfplaatsen vastgesteld. Het betreffen drie zomerverblijfplaatsen (tabel 3; afbeelding 3). Twee van deze verblijfplaatsen worden ook gebruikt als paar- en baltsverblijfplaats. Het beeld van weinig verblijfplaatsen werd versterkt door slechts beperkte hoeveelheden aan foeragerende vleermuizen binnen de wijk, vaak kort na uitvliegtijdstip. Dit betroffen uitsluitend gewone dwergvleermuizen en laatvliegers incidenteel werd ook een overvliegende rosse vleermuis waargenomen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat veel woningen een plat dak hebben en daardoor lager zijn en niet beschikken over dakbeschot. Verblijfplaatsen bevonden zich vaak onder het dakbeschot en achter gevelbeplating tussen deze beplating en de buitenmuur.

Tabel 3. Waargenomen verblijfplaatsen binnen het deelgebied Varvik-Diekman Enschede.

Adres	Soort	Type verblijfplaats	Aantal exemplaren	Locatie in het pand
Ruischenborchstraat 52	Gewone dwergvleermuis	Zomer- paar- en baltsverblijfplaats	2	Dakbeschot, invliegend via overhangende gevelpannen
Diekmanstraat 27	Gewone dwergvleermuis	Zomer- paar- en baltsverblijfplaats	2	Achter gevelbeplating, invliegend tussen buitenmuur en beplating onder de schoorsteen.
Johannes Verhulststraat 18	Gewone dwergvleermuis	Paar- en baltsverblijfplaats	1	Onbekend

Afbeelding 3. Waargenomen van verblijfplaatsen van vleermuizen binnen deelgebied Vark-Diekman Enschede (ESRI, 2022).

5.2.2 Effecten en ontheffing

Bescherming

Alle vleermuissoorten zijn beschermd onder de Wet natuurbescherming met beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn. Het opzettelijk verstoren, vangen en doden van individuen van beschermde soorten, alsmede het beschadigen of vernielen van vaste verblijfplaatsen, inclusief de functionele leefomgeving, is verboden vanuit de Wet natuurbescherming. De functionaliteit van de verblijfplaatsen van vleermuizen dienen te allen tijde gegarandeerd te blijven. Indien dit niet kan worden gegarandeerd is het aanvragen van een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming aan de orde.

In totaal zijn twee zomer-, paar- en baltsverblijfplaatsen en één paar-, baltsverblijfplaats van gewone dwergvleermuis vastgesteld binnen het deelgebied Varvik-Diekman in Enschede. Eén verblijfplaats bevindt zich in fase 2, één in fase 3 en één verblijfplaats is aanwezig in woningen binnen fase 4 (afbeelding 3). Het aanvragen van een ontheffing in kader van de Wet natuurbescherming is noodzakelijk, omdat waargenomen verblijfplaatsen op termijn zullen worden vernietigd door de sloop van de woningen of verduurzamingsmaatregelen.

5.2.3 Te nemen maatregelen

Om negatieve effecten op de gewone dwergvleermuis zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken zijn aanvullende maatregelen noodzakelijk. Te nemen maatregelen op hoofdlijnen:

- plaatsen van 12 tijdelijke kasten (compensatiefactor 4) voor gewone dwergvleermuis voorafgaand aan de werkzaamheden). In totaal zijn in april 2022 al 32 platte vleermuiskasten geplaatst waarmee al ruimschoots aan deze maatregel is voldaan;
- werken buiten de kwetsbare perioden van de soort. In deze situatie betreft dit de winterperiode. Deze winterperiode loopt globaal van 1 april tot 1 november. Werken in deze winterperiode is wel mogelijk wanneer deze buiten deze periode ongeschikt zijn gemaakt;
- nieuwe vleermuisverblijfplaatsen creëren in de toekomstige situatie (minimaal 12 inbouwkasten);
- ecologisch werkprotocol opstellen;
- begeleiding tijdens de werkzaamheden.

Conclusie vleermuizen:

Ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is noodzakelijk voor de sloop en verduurzaming. Negatieve effecten zijn niet uit te sluiten.

5.3 Vogels

5.3.1 Voorkomen en functie

Aangetroffen soorten

Tijdens het vogelonderzoek zijn in het gebied twee soorten vastgesteld waarvan de verblijfplaatsen jaarrond zijn beschermd; huismus en gierzwaluw. Hieronder wordt per soort ingegaan op hoe zij het gebied gebruiken, daarnaast worden de nestlocaties op kaart weergegeven.

Huisumus

Huismussen zijn bijzonder vindingrijk als het gaat om het vinden van een nestplaats. Ze nestelen meestal in holtes, bij voorkeur in huizen. De huismus is een jaarrond-soort, wat inhoudt dat de nesten gedurende het hele jaar beschermd zijn in de Wet natuurbescherming. De huismus is een echte cultuurvolger en bovendien uitermate veelzijdig.

Gierzwaluw

De gierzwaluw is een trekvogel en alleen in de maanden mei, juni en juli in Nederland. Ook de gierzwaluw is voor zijn verblijfplaats in Nederland afhankelijk van de mens. Als verblijfplaats kiest de soort holtes en kieren tussen dakpannen en de tengels (panlatten), spouwmuur-isolatiegaten en diverse andere holtes. Deze vogels houden er een bijzondere leefwijze op na; de soort slaapt en paart in de lucht en komt alleen 'aan land' om te broeden.

Binnen het plangebied zijn broedparen van huismus en gierzwaluw vastgesteld. In totaal betreft het 24 paar huismus en 8 paar gierzwaluw (afbeelding 4). De waarnemingen van huismus waren vooral aanwezig in de woningen met zadeldaken (zowel met als zonder dakpannen). De relatief hoge aantallen indiceren dat hier geen vogelschroot aanwezig is. Broedlocaties van gierzwaluw bevinden vrijwel uitsluitend in het zuiden van het deelgebied, langs de J. J. Van Deinselaan.

Huisumus:

- J. J. Van Deinselaan 3
- J. J. Van Deinselaan 23
- J. J. Van Deinselaan 31 (2x)
- J. J. Van Deinselaan 47 (2x)
- J. J. Van Deinselaan 59
- J. J. Van Deinselaan 65
- J. J. Van Deinselaan 3
- Kuipersdijk 325 (2x)
- Kuipersdijk 341
- Ruischenborchstraat 68
- Diekmanstraat 9
- Diekmanstraat 10
- Diekmanstraat 60
- Meester Viottastraat 7 (2x)
- Meester Viottastraat 25
- Meester Viottastraat 35
- Johannes Verhulststraat 8
- Johannes Verhulststraat 10
- Bernard Zweersstraat 7
- Bernard Zweersstraat 28

Gierzwaluw:

- J. J. Van Deinselaan 23
- J. J. Van Deinselaan 51 (2x)
- J. J. Van Deinselaan 65 (2x)
- Kuipersdijk 325
- Ruischenborchstraat 68 (2x)

Afbeelding 4. Waargenomen broedvogels binnen het deelgebied Vark-Diekman Enschede (ESRI, 2022).

5.3.2 Effecten en ontheffing

Verblijfplaatsen van huismus en gierzwaluw zijn jaarrond beschermd. Beide soorten zijn binnen het plangebied broedend vastgesteld. Er geldt een verbod op handelingen die opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen. Daarnaast is het verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort. Wanneer nestplaatsen worden vernietigd of verstoord is een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming aan de orde.

Binnen het plangebied geldt dat gedurende de sloop en verduurzaming mogelijk 24 broedparen van huismus en 8 broedpaar van gierzwaluw verdwijnen. Hiervoor dient een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming aangevraagd te worden.

5.3.3 Te nemen maatregelen

Om negatieve effecten op huismus en gierzwaluw te voorkomen of te beperken dienen een aantal aanvullende maatregelen genomen te worden. Op hoofdlijnen betreffen dit:

- Ophangen 48 huismusnestkasten (factor 2) als tijdelijke compensatie, drie maanden voorafgaand aan de sloop/verduurzaming.
- Ophangen 32 gierzwaluwkasten (factor 4) als tijdelijke compensatie voor de te slopen/verduurzamen woningen. Hierbij moeten de kasten minimaal één broedseizoen aanwezig zijn geweest voor het ongeschikt maken van de broedlocaties.
- Werken buiten de kwetsbare periode van huismus is de broedperiode tussen globaal 1 maart - 30 augustus. Wanneer dit niet mogelijk is dienen verblijfplaatsen buiten de bovengenoemde periode ongeschikt gemaakt te worden.
- Werken buiten de kwetsbare periode van gierzwaluw globaal tussen 15 april – 30 augustus. Wanneer dit niet mogelijk is dienen verblijfplaatsen buiten de bovengenoemde periode ongeschikt gemaakt te worden.
- Nieuwe duurzame verblijfplaatsen voor huismus (factor 2) en gierzwaluw (factor 4) aanbieden in de nieuwbouw.
- Ecologisch werkprotocol opstellen.
- Begeleiding tijdens de werkzaamheden.

Conclusie broedvogels:

Ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming voor huismus en gierzwaluw is noodzakelijk voor de sloop en verduurzaming. Negatieve effecten zijn niet uit te sluiten.

5.4 Overige beschermde soorten

5.4.1 Voorkomen en functie

Tijdens het veldonderzoek is ook gelet op de aanwezigheid van andere (niet-vrijgestelde) beschermde soorten dan hierboven beschreven. Dit betreffen waarnemingen voorafgaand, gedurende of vlak na de veldbezoeken. In de wijk Varvik-Diekman zijn meerdere waarnemingen gedaan van egel en steenmarter.

Verblijfplaatsen van steenmarter zijn hierbij niet vastgesteld, verblijfplaatsen van egel eveneens niet maar deze zijn mogelijk wel aanwezig in de omliggende tuinen.

In en rondom het plangebied kunnen ook verschillende algemene vogelsoorten voorkomen. Het gaat hierbij o.a. om de soorten koolmees, pimpelmees, merel, roodborst, boomkruiper, etc. Deze soorten kunnen in en rond het plangebied tot broeden komen.

5.4.2 Effecten en ontheffing

Negatieve effecten op steenmarter kunnen worden uitgesloten, verblijfplaatsen zijn niet in de te slopen/verduurzamen woningen vastgesteld. Gedurende de sloopfases (fase 1-3) worden gedeeltes van de tuinen verwijderd. Hierdoor worden mogelijk verblijfplaatsen of de functionele leefomgeving van de egel vernietigd. Ondanks dat werken met een ecologisch werkprotocol mogelijk voorkomt dat een ontheffing noodzakelijk is wordt geadviseerd om zekerheidshalve wel een ontheffing hiervoor aan te vragen. Hierbij dienen mogelijk te vernietigen verblijfplaatsen gecompenseerd te worden in de vorm van takkenrillen en/of aanplant van dichte struikvormers.

Hiernaast dient te allen tijde rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van broedvogels. Alle vogelsoorten in Nederland zijn beschermd onder de Wet natuurbescherming. Voor alle beschermde inheemse (ook algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt een verbod op handelingen die opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen. Daarnaast is het verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort. Deze verbodsbepalingen kunnen in veel situaties worden voorkomen door verstorende werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren. De periode van 15 maart tot 15 juli wordt over het algemeen beschouwd als broedseizoen. Werkzaamheden binnen het broedseizoen zijn mogelijk indien is vastgesteld dat met deze werkzaamheden geen nesten van broedvogels worden verstoord. Voor de Wet natuurbescherming zijn echter alle bewoonde vogelnesten beschermd, ongeacht het tijdstip van het jaar en ongeacht de zeldzaamheid van de soort. De genoemde termijn moet daarom niet al te strikt worden toegepast.

Het aanwezige groen wat mogelijk voor een deel zal verdwijnen in de sloopfases dient hierom buiten het broedseizoen verwijderd te worden.

Conclusie: Negatieve effecten op egel binnen het plangebied zijn niet geheel uit te sluiten. Het aanvragen van een ontheffing voor de egel in het kader van de Wet natuurbescherming is hierom noodzakelijk voor fase 1-3. Hiernaast dient altijd rekening gehouden te worden met broedvogels in het algemeen.

6 Conclusie

6.1 Soortenbescherming

Uit het nadere onderzoek is naar voren gekomen dat binnen alle deelgebieden beschermde soorten aanwezig zijn. In onderstaande tabellen 9, 10 en 11 wordt een overzicht gegeven van de aangetroffen verblijfplaatsen en territoria.

Als gevolg van de geplande werkzaamheden worden tijdelijk negatieve effecten verwacht en treedt verstoring op voor deze soorten. Hierbij is het van belang dat in de nieuwe situatie de woningen weer geschikt zijn als verblijfplaats voor de betreffende soort. Maatregelen zijn noodzakelijk om negatieve effecten te voorkomen of te beperken en om te allen tijde een verblijfplaats de beschermde soorten aan te bieden. Met de voorgenomen werkzaamheden wordt dan ook niet verwacht dat de gunstige staat van genoemde soorten in het geding komt, vooral niet na het nemen van enkele maatregelen.

6.1.1 Varvik-Diekman Enschede

Vleermuizen

Binnen het plangebied zijn drie paar- en baltsverblijfplaatsen aangetroffen van gewone dwergvleermuis waarvan twee locaties ook als zomerverblijfplaats worden gebruikt (tabel 4). Door de sloop/verduurzaming van de woningen zullen deze verblijfplaatsen op termijn worden vernietigd. Hiervoor dient een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming te worden aangevraagd. Hiernaast dienen enkele maatregelen te worden genomen (zie H5.2.3).

Broedvogels jaarrond

In totaal zijn 24 broedlocaties van huismus en acht van gierzwaluw vastgesteld (tabel 4). Door de sloop/verduurzaming worden deze locaties vernietigd. Het aanvragen van een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming is hierom aan de orde voor beide soorten. Hiernaast is het nemen van maatregelen noodzakelijk (zie H5.3.3).

Egel

Bij de sloop van de woningen moet mogelijk beplanting worden verwijderd uit de voor en/of achtertuinen. Een negatief effect op de aanwezige egels is hierom mogelijk niet te voorkomen. Een ontheffing voor egel is hierom noodzakelijk.

Tabel 4. Aantal vastgestelde territoria en verblijfplaatsen in de te slopen/verduurzamen woningen.

Soort	Type verblijfplaats	Aantal
Gewone dwergvleermuis	Zomer- paar- en baltsverblijfplaats	2
Gewone dwergvleermuis	Paar- en baltsverblijfplaats	1
Huisumus	Broedlocatie	24
Gierzwaluw	Broedlocatie	8

Een ontheffing is noodzakelijk voor gewone dwergvleermuis, huismus, gierzwaluw en egel voor de sloop en verduurzaming van de 270 woningen binnen het deelgebied Varvik-Diekman. Deze fases en soorten kunnen in één aanvraag worden ingediend.

6.1.2 Algemeen

Alle vogelsoorten in Nederland zijn beschermd onder de Wet natuurbescherming. Voor alle beschermde inheemse (ook algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt een verbod op handelingen die opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen. Daarnaast is het verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort. Deze verbodsbepalingen kunnen in veel situaties worden voorkomen door verstorende werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren. De periode van 15 maart tot 15 juli wordt over het algemeen beschouwd als broedseizoen. Werkzaamheden binnen het broedseizoen zijn mogelijk indien is vastgesteld dat met deze werkzaamheden geen nesten van broedvogels worden verstoord. Voor de Wet natuurbescherming zijn echter alle bewoonde vogelnesten beschermd, ongeacht het tijdstip van het jaar en ongeacht de zeldzaamheid van de soort. De genoemde termijn moet daarom niet al te strikt worden toegepast.

Het aanwezige groen wat mogelijk voor een deel zal verdwijnen in de slooffases dient hierom buiten het broedseizoen verwijderd te worden.

6.2 Ontheffing noodzakelijk

Voor het deelgebied dient een ontheffing aangevraagd te worden. Om een ontheffing Wet natuurbescherming te verkrijgen voor moet:

- de gunstige staat van instandhouding gegarandeerd blijven;
- invulling gegeven worden aan de zorgplicht;
- voldaan worden aan een bij de wet genoemd belang;
- er mogen geen alternatieven zijn.

Deze gegevens moeten worden uitgewerkt in een projectplan. In het projectplan staat concreet welke werkzaamheden, wanneer en op welke wijze worden uitgevoerd. Dit wordt aangevuld met een onderbouwing van de noodzaak van het project.

Een ontheffingsaanvraag moet worden ingediend bij de provincie Overijssel. Maximaal twintig weken na het indienen van de aanvraag wordt een besluit genomen. Op dat besluit kunnen belanghebbenden nog bezwaar maken. Deze termijnen zijn terug te vinden op de website van de provincie.

Concrete maatregelen die genomen moeten worden tijdens de werkzaamheden dienen vastgelegd te worden in een ecologisch werkprotocol. Hierin dienen eveneens de aanvullende voorwaarden verwerkt te worden die voortvloeien uit de ontheffingsaanvraag.

6.3 Uitvoerbaarheid van de plannen

Wanneer sprake is van een bestemmingsplanprocedure moet aannemelijk gemaakt worden dat de plannen uitvoerbaar zijn. Dit betekent dat aangetoond moet worden dat een ontheffing Wet natuurbescherming verleend gaat worden.

Voor verblijfplaatsen/nestplaatsen van gewone dwergvleermuis, huismus, gierzwaluw en egel worden regelmatig ontheffingen aangevraagd en verkregen. In zijn algemeenheid moeten daarbij de volgende maatregelen genomen worden om de gunstige staat van instandhouding te garanderen en aan de zorgplicht te voldoen:

- aanbieden nieuwe en meer verblijfplaatsen vóór verwijderen huidige;
- in stand houden voldoende functioneel leefgebied (foerageergebied en dergelijke);
- voorkomen van aantasten/doden dieren bij uitvoering, bijvoorbeeld door uit te voeren buiten de gevoelige periodes.

Ten slotte moet aangetoond worden dat er geen alternatieven zijn. De ontwikkeling is locatie specifiek, hiervoor is geen alternatief. Alternatieven in het kader van de werkwijze en planning worden ingevuld bij het opstellen van het activiteitenplan en de ontheffing. In het kader van het bestemmingsplan zijn deze onderdelen echter niet relevant.

Het bestemmingsplan biedt voldoende ruimte om aan de eisen voor een ontheffing te voldoen. De noodzaak voor een ontheffing belemmert de uitvoerbaarheid van het bestemmingsplan dus niet.

6.4 Geldigheid onderzoek

Dit onderzoek is uitgevoerd conform de landelijk geldende richtlijnen. Het bevoegde gezag hanteert de volgende definitie voor de geldigheid van onderzoeken naar beschermde soorten:

“Onderzoekgegevens mogen maximaal 3 jaar oud zijn in gebieden waar weinig of geen ruimtelijke of kwalitatieve veranderingen zijn opgetreden in de afgelopen drie jaar. In gebieden waar dit niet voor geldt, moeten de gegevens recenter zijn.”

Dit rapport gaat in op de effecten van de ontwikkeling zoals beschreven in hoofdstuk 2.2. Wijzigingen of aanpassingen in de ontwikkeling kunnen tot andere conclusies ten aanzien van de effecten op beschermde soorten leiden.

Omdat de werkzaamheden binnen het deelgebied Varvik-Diekman in Enschede een doorlooptijd hebben tot en met 2027 betekent dit dat de onderzoeksgegevens na 2025 niet meer geldig zijn. Hierom dient in het projectplan, opgesteld voor de ontheffingsaanvraag een monitoringsplan te worden toegevoegd. Dit zal waarschijnlijk betekenen dat een gedeelte van het onderzoek moet worden geactualiseerd in 2024/2025. De inzet van veldmedewerkers is hierbij doorgaans een stuk lager dan het originele onderzoek. Deze resultaten worden gecommuniceerd met de provincie Overijssel, hiervoor hoeft geen nieuwe ontheffing procedure opgestart te worden.

7 Literatuur

- Bij12. (2017, juli). *Kennisdocument gewone dwergvleermuis*. Opgehaald van bij12.nl: <https://www.bij12.nl/assets/BIJ12-2017-004-Kennisdocument-Gewone-dwergvleermuis-1.0.pdf>
- Bij12. (2017). *kennisdocument gierzwaluw*. Opgehaald van bij12.nl: <https://www.bij12.nl/assets/BIJ12-2017-006-Kennisdocument-Gierzwaluw-1.0.pdf>
- Bij12. (2022, juni). *Kennisdocument Huismus*. Opgehaald van bij12.nl: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/<https://www.bij12.nl/wp-content/uploads/2022/06/Kennisdocument-Huisumus-Versie-2.0-juni-2022.pdf>
- ESRI. (2022). *ESRI Nederland*. Opgehaald van Esri.nl: <http://www.esri.nl>
- NDFF. (2022). *uitvoerportaal*. Opgehaald van ndff-ecogrid.nl: <https://www.ndff-ecogrid.nl/uitvoerportaal/login.zul;jsessionid=8C345E38C8B584C5981B1EBD3C867A35>
- Netwerk Groene Bureaus. (2021). *Het protocol voor vleermuisinventarisaties*. Netwerk Groene Bureaus.

Bijlage 1 Wettelijk kader Natuurwetgeving

Bescherming van soorten

Zorgplicht

De Wet natuurbescherming erkent de intrinsieke waarde van in het wild levende planten- en diersoorten, of de soort nu beschermd is of niet (= zorgplicht). Deze zorgplicht houdt in dat eenieder voldoende zorg in acht moet nemen voor de in het wilde levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving. Overtreding van de zorgplicht is niet strafbaar gesteld, maar kan door toepassing van bestuursdwang wel worden gehandhaafd.

Beschermingsregimes

Op het onderdeel soortbescherming deelt de Wet natuurbescherming soorten in drie beschermingsregimes in:

1. Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn
Alle vogels cf. artikel Vogelrichtlijn
2. Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn
Soorten uit Bijlage IV Habitatrichtlijn, Bijlage I en II van het Verdrag van Bern en Bijlage II van het Verdrag van Bonn. In de bijlagen van de Verdragen van Bern en Bonn worden ook vogels genoemd ¹.
3. Beschermingsregime “andere soorten”
Soorten die uit nationaal oogpunt bescherming behoeven.

Elk van deze beschermingsregimes heeft zijn eigen verbodsbepalingen en vereisten voor vrijstelling of ontheffing van de verboden.

Verbodsbepalingen

De Wet natuurbescherming gaat uit van het ‘nee, tenzij-principe’. In de wet worden ten aanzien van de beschermde soorten een aantal verbodsbepalingen genoemd (figuur 1). De verbodsbepalingen zijn gekoppeld aan het beschermingsregime van de soort (resp. Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn of de groep ‘Overige soorten’). Dat betekent dat deze verbodsbepalingen niet overtreden mogen worden, tenzij voor de soort(en):

- een vrijstelling geldt;
- er gewerkt wordt met een goedgekeurde Gedragscode (feitelijk een collectieve ontheffing);
- een ontheffing is verkregen.

---

¹ De brochure ‘Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen’, versie 1.3. Ministerie van EZ, december 2016 impliceert dat de bescherming uit de Vogelrichtlijn prevaleert boven de bescherming van vogels uit de verdragen van Bonn en Bern ¹

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn § 3.1 Wn	Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn § 3.2 Wn	Beschermingsregime andere soorten § 3.3 Wn
Art 3.1 lid 1 Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.	Art 3.5 lid 1 Het is verboden soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen	Art 3.10 lid 1a Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen
Art 3.1 lid 2 Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernietigen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen	Art 3.5 lid 4 Het is verboden de voortplantingsplaat- sen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernietigen	Art 3.10 lid 1b Het is verboden de vaste voortplanting- plaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernietigen
Art 3.1 lid 3 Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben	Art 3.5 lid 3 Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernietigen of te rapen	Niet van toepassing
Art 3.1 lid 4 en lid 5 Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort	Art 3.5 lid 2 Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren	Niet van toepassing
Niet van toepassing	Art 3.5 lid 5 Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernietigen	Art 3.10 lid 1c Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernietigen

Figuur 1: Overzicht verbodsbepalingen Wet Natuurbescherming (bron: brochure 'Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen', versie 1.3. Ministerie van EZ, december 2016).

Om af te mogen wijken van de verbodsbepalingen (en deze toch te mogen overtreden) via een ontheffing of een vrijstelling moet aan drie criteria worden voldaan:

1. er is geen andere bevredigende oplossing voor de handeling (=alternatievenafweging);
2. de afwijking is gebaseerd op een in de wet genoemd belang (b.v. openbare veiligheid of volksgezondheid);
3. de ingreep of handeling mag geen afbreuk doen aan en/of verslechtering betekenen voor de staat van instandhouding van de soort.

Als aan (alle) drie deze vereisten voldaan is, kan een ontheffing worden verleend. Voor een aantal handelingen zijn bovendien vrijstellingen mogelijk in de vorm van een provinciale verordening of een (goedgekeurde) gedragscode.

Voorgaand figuur geeft een overzicht van de verbodsbepalingen per beschermingsregime. De verbodsbepalingen voor de groep van overige, 'nationale' soorten zijn geïnspireerd op de Habitatrichtlijn en op een aantal punten versoepeld. Zo is het opzettelijk verstoren van beschermde soorten (en hun verblijfplaatsen) uit deze groep van overige soorten niet langer verboden. Wel is het nog steeds verboden om vaste verblijfplaatsen van dieren onder dit beschermingsregime opzettelijk te beschadigen of te vernietigen.

Voor vogels geldt dat verstoren niet verboden is als de verstoring maar niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de soort (*artikel 3.1, lid 4 en lid 5*). Het beschadigen van in gebruik zijnde vogelnesten tijdens het broedseizoen blijft verboden, maar het verstoren dus niet meer, tenzij sprake is van een wezenlijke invloed op de staat van instandhouding van de specifieke soort(en). Het is aan de initiatiefnemer om zich op de hoogte te (laten) stellen, en waar nodig aan te tonen, dat de op zich versturende activiteit geen bedreiging vormt voor de staat van instandhouding van de betreffende vogelsoort.

Tot slot geldt het opzettelijk doden of vangen en het verbod om vaste verblijfplaatsen of rustplaatsen opzettelijk te vernietigen of beschadigen, niet voor bosmuis, huisspitsmuis of veldmuis in of op gebouwen of de daarbij behorende erven of roerende zaken (*artikel 3.10 lid 3*). Zie kader – Opzettelijkheid.

Kader - Opzettelijkheid

In de Wet natuurbescherming is bij meer verbodsbepalingen dan onder de Flora en faunawet het opzetvereiste toegevoegd, in lijn met de artikelen van de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn. In de Flora en faunawet was alleen sprake van het opzetvereiste bij verontrusting (artikel 10). Hierdoor was de Flora en faunawet strenger dan de verbodsbepalingen van de Habitatrichtlijn. Niet-opzettelijke handelingen waarbij de verbodsbepalingen overtreden worden, zijn nu niet langer verboden. Daar is van belang dat het Europees Hof van Justitie in zijn jurisprudentie heeft bepaald dat onder opzet ook voorwaardelijke opzet moet worden begrepen: *“Daarvan is sprake als iemand een handeling verricht en daarbij bewust de aanmerkelijke kans aanvaardt dat zijn gedragingen schadelijke gevolgen hebben voor een dier of plant...”*.

Andere bevredigende oplossing(en)

De initiatiefnemer moet aantonen en beargumenteren dat er geen andere bevredigende oplossingen zijn waardoor overtreding van de verbodsbepaling(en) kan worden voorkomen, bijvoorbeeld door planaanpassing of het aanpassen van de uitvoeringsperiode. Het is aan het bevoegd gezag (doorgaans dus de provincie) om de alternatieve oplossingen te beoordelen en hierover te besluiten. De onderbouwing moet gebaseerd zijn op objectieve en controleerbare gegevens.

Belangen

Voor de soorten die beschermd zijn onder de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn kan alleen ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de in deze richtlijnen genoemde belangen. Voor de groep van overige, nationaal beschermde soorten wordt uitgegaan van de in de Habitatrichtlijn genoemde belangen, plus een aantal aanvullende belangen. In het kader - Wettelijk Belang wordt een overzicht gegeven van deze belangen.

Staat van instandhouding van de soort

Tot slot moeten de effecten van de voorgenomen handeling(en) worden beoordeeld aan de staat van instandhouding (Svl) van de soort. De Svl varieert per soort en per handeling, en is niet vastgelegd in de wet. Een handeling op een zeldzame beschermde soort zal eerder leiden tot een negatief effect op de Svl dan bij een algemene soort. Belangrijk is ook de trend (aantalsontwikkeling) en de ruimtelijke verspreiding van de soort. Bij de beoordeling moet rekening worden gehouden met cumulatieve (versterkende) effecten, bijvoorbeeld door andere handelingen of ontwikkelingen in de omgeving en met reeds verleende ontheffingen voor dezelfde populaties van deze soort(en). Bij de beoordeling mogen compenserende en mitigerende (verzachtende) maatregelen worden betrokken. Het ecologische toetsingscriterium verschilt per beschermingsregime (Zie kader – Staat van instandhouding). Om te beoordelen of aan deze criteria wordt voldaan, moeten inzicht worden gegeven in:

1. De Svl (van de populatie) van de soort (in zijn natuurlijke verspreidingsgebied).
2. Het effect van de handeling of ontwikkeling op de soort.

Kader - Staat van instandhouding

- **Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn:** “De maatregelen leiden niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de betreffende soort”.
- **Beschermingsregime soort Habitatrichtlijn:** “Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan”.
- **Beschermingsregime Overige soorten:** “Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan”.

Voorkomen van overtreding verbodsbepalingen

In sommige situaties kunnen maatregelen worden getroffen waardoor negatieve effecten en overtreding van de verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming kunnen worden voorkomen. Bijvoorbeeld door de kap van bomen met broedende vogels uit te stellen tot na de broedtijd. Al kan de boom ook een nest bevatten van een vogelsoort waarbij het nest jaarrond beschermd is, waardoor overtreding niet kan worden voorkomen. Het plannen van werkzaamheden buiten de kwetsbare periode(n) van beschermde soorten is een veel toegepaste maatregel. Andere mogelijkheden om overtreding te voorkomen zijn wellicht het aanpassen van de werkvolgorde, gebruik te maken van andere apparatuur of de werkzaamheden te faseren in ruimte en tijd (zoals in het voorbeeld).

Vrijstellingen

Onder de Wet natuurbescherming is niet altijd een ontheffing nodig bij handelingen die leiden tot overtreding van de verbodsbepalingen in de wet. Dit zijn bijvoorbeeld de provinciale vrijstellingen en de gedragscodes. Ook kan sprake zijn van een vrijstelling als de handeling is opgenomen in een beheerplan voor een Natura 2000-gebied of programma in het kader van een programmatische aanpak. Tot slot kan het Rijk voor handelingen en activiteiten waarvoor zij bevoegd gezag is een vrijstelling geven in de vorm van een Ministeriele Regeling. Vrijstellingen kunnen alleen gelden voor de verbodsbepalingen en de voorwaarden zoals genoemd bij de verschillende beschermingsregimes.

Provinciale verordening

Provinciale Staten kunnen vrijstelling van de verbodsbepalingen verlenen. Zo zijn met een provinciale verordening een aantal vooral algemeen voorkomende en beschermde zoogdieren als egel en rosse woelmuis vrijgesteld van de ontheffingsplicht. Door deze mogelijkheid ontstaan echter wel verschillen in de bescherming van soorten tussen de verschillende provincies.

Programmatische aanpak

De Wet natuurbescherming biedt de mogelijkheid om een programmatische aanpak toe te passen. Een dergelijk programma kan zowel door het Rijk als door provincies worden opgesteld. Onder de Flora en faunawet is reeds ervaring opgedaan onder de 'Generieke' of 'Gebiedsgerichte aanpak'. Tevens is voor een aantal grootschalige ontwikkelingen en plangebied een Generieke ontheffing verleend zoals voor de gemeente Tilburg, het Havengebied Rotterdam en Vliegveld Twente. Het biedt de mogelijkheid om door middel van een actieve leefgebiedenbenadering te streven naar een betere verbinding tussen economie en ecologie.

Beheerplan Natura 2000-gebied

Tot slot zijn handelingen die onderdeel uitmaken van een beheerplan voor een Natura 2000-gebied of een programmatische aanpak (zoals stikstof) vrijgesteld, mits de handelingen zijn getoetst aan de criteria voor afwijking van de soortenbeschermingsregimes.

Kader - Wettelijk Belang

Voor vogels beschermd onder de Vogelrichtlijn kan ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de volgende belangen:

- in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
- in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
- ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
- ter bescherming van flora en fauna;
- voor onderzoek en onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten, of voor de daarmee samenhangende teelt;
- om het vangen, onder zich hebben of elke andere wijze van verstandig gebruik van bepaalde vogels in kleine hoeveelheden selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden toe te staan.

Voor soorten beschermd onder de Habitatrichtlijn, het Verdrag van Bern of het Verdrag van Bonn kan ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de volgende belangen:

- in het belang van de bescherming van wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
- ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen eigendom;
- in het belang van volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijk gunstige effecten;
- voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van kunstmatige vermeerdering van planten, of
- om onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen, onder zich te hebben, onderscheidenlijk een beperkt bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal planten van de aangewezen soort te plukken of onder zich te hebben.

Voor andere 'nationaal' beschermde soorten kan ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de volgende belangen:

- de belangen die gelden voor soorten van de Habitatrichtlijn zoals hierboven genoemd;
- in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daarop volgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied;
- ter voorkoming van schade en overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes of begraafplaatsen;
- ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden;
- ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren;
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw;
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud van landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied;
- in het algemeen belang van de betreffende soort.

Eelerwoude

Op weg naar 100% natuurinclusief >

www.eelerwoude.nl